

บทวิจารณ์หนังสือ

จำปูน รวมเรื่องเอก

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่านไทย

บริษัทสร้างสรรค์-วิชาการ จำกัด

2531 รวมพิมพ์เป็นเล่ม ราคา 35 บาท

โดย เทพ มหาเปารยะ

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์¹

จำปูน รวมเรื่องเอก เป็นหนังสือชุดคลาสสิกไทยสมัยใหม่ หน้าคำนำของสำนักพิมพ์อ่านไทยระบุว่า เทพ มหาเปารยะ ผู้ประพันธ์ได้รับการประกาศเกียรติคุณให้เป็นหนึ่งในสิบห้านักเขียนดีเด่นในรอบร้อยปีเรื่องสั้นไทย เมื่อพ.ศ. 2528

ชื่อของเทพ มหาเปารยะ อาจไม่คุ้นหูผู้อ่านสมัยใหม่ เพราะผลงานของเขาทั้งงานเขียน

และแปลอยู่ในช่วงพ.ศ. 2469-2471 แล้วทิ้งช่วงไปนาน ส่วนงานยุคหลัง คือช่วง พ.ศ. 2485 เป็นงานที่ “ฉายอัจฉริยะทางการประพันธ์ของเขาให้โดดเด่น เป็นเหมือน swan song หรือเสียงร้องอำสรดของหงส์ หรืองานทิ้งทวนของคนที่สำคัญตอนอยู่ทุกขณะจิตว่าชีวิตกำลังจะพลัดปลงจากโลกไป” (หน้า [8] คำนำ)

¹รองศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จำปูน รวมเรื่องเอก ได้รับคำนิยามจาก นักวิชาการผู้มีชื่อเสียง 2 ท่าน คือ

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เขียนว่า “...(งานเขียนของเขา) เป็นคั้งน้ำสำคัญในแนว ถิ่นน้ำของวรรณคดีไทย.....”

วิลาศ มณีวัต เขียนว่า “...(เขา) เป็น คำตอบของคำถามที่ว่า นักประพันธ์ที่ดีควร เขียนเรื่องอย่างไร”

ส่วนปกหลัง เป็นข้อความว่า

‘จำปูน’ เรื่องสั้นดีที่สุดเรื่องหนึ่งซึ่งเคย ปรากฏใน ‘สยาม’ ประเทศนี้บอกเล่าเรื่องราว ของสาวงาม‘จำปูน’ ผู้เทิดทูนความรัก และ อิศราภาพเกินสยบให้กับโชครวน การจงจำ ความซื่อใสแห่งจิตใจหาญกล้าตระหนง ยังคง หวานเศร้า.....ดราบนานเท่านั้น

จำปูน รวมเรื่องเอก เป็นหนังสือรวม เรื่องสั้นของเทพ มหาเปารยะ มีคำนำและบทนำ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของผู้ประพันธ์ เรื่อง ‘จำปูน’ อยู่ในอันดับแรก และมีเรื่อง CHAMPOON ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ โดย M.L. Boonlua Debyasuvam เป็นอันดับ ต่อไป นอกจากนี้ก็มีเรื่อง ค่าไถ่ชีวิต คงจะเข้ ลูกชายสร้างโต และบาปของพ่อ แต่เรื่องใดก็ ไม่เด่นเท่า ‘จำปูน’ ซึ่งต่อมาได้มีการนำมาสร้าง

เป็นภาพยนตร์ และได้รับการพิมพ์เผยแพร่ หลายครั้งดังนี้

พิมพ์ครั้งแรก: สิบปีน 1:3 (7 กันยายน 2485)

พิมพ์ครั้งที่สอง: จำปูน (อุดม, 2489)

พิมพ์ครั้งที่สาม: สายเปล (โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2496)

พิมพ์ครั้งที่สี่: จำปูน-เสียนสาวท (ก้าวหน้า, 2505)

พิมพ์ครั้งที่ห้า: หนังสือที่ระลึกเนื่องในงาน ฉาปนกิจศพนายธรรมบุญ มหาเปารยะ (2516)

พิมพ์ครั้งที่หก: นักเขียนเรื่องสั้นดีเด่นวาระ ครบ 100 ปีเรื่องสั้นไทย (สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ไทยและสำนักพิมพ์ ประพันธ์สาส์น, 2528, 2529)

พ.ศ. 2528 เทพ มหาเปารยะ ได้รับการ ประกาศเกียรติคุณให้เป็นหนึ่งในสิบห้า นักเขียนดีเด่นในรอบร้อยปีเรื่องสั้นไทย, (หน้าคำนำ)

เรื่อง จำปูน เป็นการเล่าเรื่องผ่านสายตา ของบุรุษที่ 1 (ผม คือ อำนวย ตัวเอกของเรื่อง) ตลอดเรื่อง แต่เป็นการเล่าจากมุมมองของอำนวย

ผ่านผู้เล่าเรื่องตัวจริง (ฉัน คือผู้เขียนเรื่องนี้) ในฐานะที่ฉันเป็นผู้ไปพบอำนวยในฐานะคนไข้โรคจิตของโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง การเล่าเรื่องเป็นลักษณะการคุยกันระหว่างอำนวย – ผู้เล่า กับฉัน – ผู้ฟัง ก่อนที่จะเล่า มีการเกริ่นให้ผู้อ่านทราบถึงปัญหาและความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดมาก่อนหน้านี้ เพื่อให้ผู้ผู้อ่านเกิดความสนใจใคร่รู้

เนื้อเรื่อง**จำปูน**กล่าวถึงตัวละคร 3 ตัว คือ อำนวย ชายหนุ่มผู้ประสบความสำเร็จในการทำงานและใช้ชีวิตแบบมีศักดิ์ศรี แก่แก่ส่วนผู้มีอิทธิพลและมีอุดมคติในการนิยามชาติเดิมของเขา และ**จำปูน** บุตรสาวของเจ้าแ่แก่ส่วนผู้ไม่ยอมให้พ่อเก็บตัวเธอไว้ในอาณาจักรของพ่อ ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่ออำนวยกับ**จำปูน**รักกัน และความรักนั้นมีอุปสรรคเพราะความเป็นชาตินิยมของเจ้าแ่แก่ส่วน

ชาตินิยม หรือ Nationalism คือการเน้นความสำคัญของชาติ ถือว่าชาติมีอยู่แท้จริง และคนในชาติมีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น เป็นหลักการหรือลัทธิที่ถือว่าการกระทำของคนกลุ่มต่าง ๆ ในชาติจะต้องถือผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ แนวคิดเรื่องชาตินิยมเผยแพร่เข้ามาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่ง

สุวิทย์ ว่องวิระ ผู้เขียนบทนำของ**จำปูน** รวมเรื่องเอกอธิบายว่าในช่วงที่เทพ มหาเปารยะใช้ชีวิตอยู่ทางปักข์ได้ คือระหว่างกลางทศวรรษ 2450 ถึงปลายทศวรรษ 2460 นั้น เป็นยุคที่เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจเหมืองแร่และยางพาราสูง สายสัมพันธ์ระหว่างภูเก็เกิดกับปิ่นมมีปัจจัยมาจากการขยายตัวของการค้าดิบูก เมืองทั้งสองจึงขยายตัวเป็นเมืองท่าสำคัญและเกิดเมืองท่าย่อยอย่างพังงา ตะกั่วป่า ขึ้นตามมา เรื่อง**จำปูน** กล่าวถึงความตึกคักมีสีสันของ “ชุมชนเหมือง” ที่อำเภอท้ายเหมือง กล่าวถึงย่านความเจริญ เช่นหาดใหญ่ เป็นการสะท้อนถึงภาพความเจริญและการขยายตัวด้านการค้า ซึ่งเราจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่าในบรรดาผู้บุกเบิกความเจริญนี้ มีบทบาทของชาวจีนโพ้นทะเลร่วมอยู่ด้วย ดังที่สุวิทย์ ว่องวิระ กล่าวถึงบทบาทของชาวจีนว่า *เทพเองย่อมตระหนักถึงความเป็นจริงข้อนี้ แต่เขาก็เล็งเห็นว่า มันไม่ชอบธรรมอยู่ดีที่ชาวต่างชาติจะเข้ามาฉกฉวยประโยชน์จากผืนดินถิ่นน้ำของไทย ด้วยเหตุนี้ภาพพจน์ของคนจีนที่ปรากฏใน “จำปูน” “คำใต้ชีวิต” และ “ลูกชายสร้างโต” จึงเป็นภาพพจน์เชิงลบ ซึ่งจะ โดยเจตนาหรือความบังเอิญก็ตาม*

ได้สอดคล้องกับนโยบาย “ชาตินิยม” ของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่มุ่งให้ไทยเป็นเอกราชในทางเศรษฐกิจให้จงได้ (บิดาของอำนาจในเรื่อง “จำปูน” นั้น “ทั้ง ๆ ที่ท่านเป็นข้าราชการ ก็เป็นผู้เล็งเห็นความจำเป็นของคนไทยที่จะต้องกู้อิสรภาพการค้ามานานแล้ว”) โดยการโอนกิจการค้าของต่างชาติเข้ามาดำเนินการ ขณะเดียวกันก็จัดตั้งกิจการค้าของไทยเอง นอกจากนี้ยังได้ออกพระราชกฤษฎีกาสงวนอาชีพต่าง ๆ ยี่สิบเจ็ดชนิดไว้สำหรับคนไทย เพื่อกีดกันคนต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจีนด้วย (หน้าบทนำ [24])

ความโด่งดังของ **จำปูน** ตั้งแต่แรกพิมพ์ในหนังสือ **สลิปิน** รายเดือนเมื่อ พ.ศ. 2485 ก็ความเป็นเรื่องสั้นมาตรฐานสูง จนมาลัย ชูพินิจ นักประพันธ์ผู้มีชื่อเสียงในเวลานั้นประกาศยกย่อง กิตติศัพท์ของ ‘จำปูน’ แพร่ไปถึงฟังกาที่เกิดของเรื่อง และมิผู้ฟ้องร้องมาจากอำเภอท้ายเหมืองว่า ชื่อตัวละครชื่อหนึ่งคล้ายกับนามเดิมของสุภาพชนคนหนึ่ง เทพ มหาเปารยะ ต้องการให้บรรณาธิการต่อสู้ ไม่ยอมขอโทษ แต่เนื่องจาก

ขณะนั้นเป็นช่วงสงคราม เกิดน้ำท่วมกรุงเทพฯ จึงมีการตกลงว่าให้บรรณาธิการเขียนขอโทษ เพื่อมิให้ต้องยุ่งยากในการต่อสู้คดีที่เมืองไกล บรรณาธิการคนเดิมจึงลาออก และคนใหม่ได้แถลงใน **สลิปิน** ในอีก 2 ฉบับต่อมา ประกาศแสดงความเสียใจมีข้อความว่า (เขียนตามต้นฉบับ)

เรื่อง จำปูน

ผู้ประพันธ์ และบรรณาธิการคนเดิมมีความเสียใจที่สถานที่และนามตัวละครอนสมมติในเรื่อง **จำปูน** (เจ้าแค้น) ซึ่งลงพิมพ์ในหนังสือ **สลิปิน** เล่ม 3 บังเอิญไปคล้ายกับดำนและนามท่านสุภาพชนผู้หนึ่งเข้าโดยมิเจตนาเลย ท่านสุภาพชนผู้นั้น ได้กรุณาหักท้วงมายังเรา เพื่อสแดงเจตนาบริสุทธิ์ตลอดจนเข้มของหนังสืออันมุ่งต่อความสุภาพเรียบร้อย ตลอดจนความผ่องใสของท่านผู้อ่านอย่างแท้จริง เราจึงขอประกาศสแดงความเสียใจในเหตุที่คาดไม่ถึงถึงไว้นะที่นี้

หนังสือพิมพ์ **สลิปิน**

27 ธันวาคม 2485

การเน้นในความเป็นชาตินิยมและความรักในศักดิ์ศรีของเจ้าแค้น เป็นการบ่งบอกให้รู้ว่า ชีวิตรักของอานวยกับจำปูนไม่มีทางที่จะลงเอยด้วยความสุขสมหวังอย่างแน่นอน แม้เทพ มหาเปารยะ จะบรรยายให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความรักอันบริสุทธิ์ระหว่างอานวยกับจำปูนว่าเป็นความรักที่ปราศจากความเห็นแก่ตัวและสะอาดใสอันลึกซึ้งเพียงใดก็ตาม เพราะจำปูนไม่ยอมผิดประเพณี ไม่ยอมหนีตามอานวยไป แต่เมื่อจำปูนถูกกดดันมาก ๆ จากพ่อผู้เข้มงวดโหดร้าย ถึงกับให้เธอเปลือยกายและล้าโซ่เธอไว้ เธอจึงหนีพ่อไปโดยใช้ผ้าปูที่นอนพันกาย เอาโซ่พันเอว ว่ายน้ำข้ามแม่น้ำที่มีจระเข้พันธุ์ดุซุมไปหาอานวยที่บ้านพัก เพื่อที่จะพบว่า อานวยอยู่กับผู้หญิงอื่น ซึ่งอานวยเองก็ไม่คาดฝันว่า ในตอนเช้าตรู่วันนั้นเขาจะเห็นจำปูนยืนอยู่หน้าประตูห้องพัก ไม่มีผ้าพันกาย พอหายตะลึงแล้วอานวยก็ระดมคนออกตามหาจำปูนเป็นเวลานาน จนกระทั่งในที่สุด เขาก็ได้เห็นเพียงโซ่เหล็กที่แขวนพาดอยู่บนคานไม้ ปลายข้างหนึ่งมีขาคันขาดแค่เข่าห้อยอยู่

นี่ก็คือคำตอบของคำพูดของอานวยที่พูดกับ “ฉันทน์” ผู้เล่าเรื่องราว ดอกจำปูนที่

ท้ายเหมือง จระเข้ และโซ่เหล็ก มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

ปัญหาที่อาจจะค้างคาอยู่ในใจของผู้อ่าน คือ ทำไมจำปูนจึงต้องว่ายน้ำเข้าหาจระเข้ ตามคำสันนิษฐานของอานวย แทนที่จะกลับไปดูแลโทษกับพ่อ อานวยแน่ใจว่าจำปูนเจตนาฆ่าตัวตาย เพราะการที่เธอว่ายน้ำข้ามแม่น้ำที่มีจระเข้ชุมมาหาเขาได้ ก็แสดงว่าจำปูนต้องรู้วิธีการหลบหลีกภัยอันตรายเหล่านั้นจากการที่เธอเป็นคนพื้นถิ่น จำปูนไม่ได้กลับไปหาพ่อไม่ใช่เพราะกลัวการลงโทษ เพราะจำปูนไม่เคยกลัวการถูกเย็บนติเธอกล้าพูดท้าทายพ่อว่าเธอจะไปเป็นเมียของอานวยตามคำพูดที่พ่อเคยด่าว่าให้ได้ เพราะเธอบริสุทธิ์ แต่เจ้าแค้นปักใจเชื่อเสียแล้วว่าลูกสาวตกเป็นเมียของอานวยแล้ว ซึ่งเท่ากับว่าอานวยได้ ‘ลูกค้ม’ และ ‘ลูกเหลียม’ เขาก็ครั้งหนึ่ง โทษของเขาจึงระบายลงไปที่จำปูน ทั้งการตีด้วยค้อนหินและใช้คำบิร้ายอย่างหยาบซ้ำสามานย์ แต่จำปูนทนได้ทุกอย่าง เพราะเธอต้องการเป็นลูกที่ดีของพ่อ เป็นกุลสตรีที่อยู่ในกรอบประเพณี ถ้าจะต้องหลุดออกจากบ้านที่เป็นเหมือนฮาเร็มของพ่อ ก็ควรเป็นการออกไปอย่างถูกต้อง แต่การกระทำ

อันเหี้ยมโหดของเจ้าแค้นทำให้จำปุนรู้ว่าวิธีการเดียวที่จะหลุดพ้นไปได้จากสภาพนี้ก็คือ ‘หนี’ การหนีของเธอเต็มไปด้วยความหวังที่จะมีชีวิตใหม่ที่ดีกับอานวย แต่แล้วความหวังของจำปุนก็พังทลายลงเพราะได้พบว่าอานวยเองก็มี ‘สันดาน’ ไม่ต่างไปจากพ่อของเธอ

สุวิทย์ ว่องวีระ ได้ชี้ให้เห็นประเด็นทางวัฒนธรรมข้อหนึ่งคือปัญหา “ช่องว่างของชั่วอายุคน” หรือ generation gap เจ้าแค้น คือตัวแทนของคนจีนต่างด้าวที่เข้ามาสร้างตัวในเมืองไทยจนมั่งคั่ง แต่ได้เผชิญหน้ากับ “ความตระหนกทางวัฒนธรรม” หรือ culture shock เมื่อพบว่าลูกสาวของตนที่เกิดและเติบโตในเมืองไทย ได้พบปะกับแสงแห่งวัฒนธรรมตามแบบไทย ๆ แล้ว กลับไม่ยอมสยบให้ประเพณีจีน ดังนั้น “ในกรณีของเจ้าแค้นผู้ซึ่ง ‘ความคิดจิตใจของแกหมกอยู่ในโลกอีกโลกหนึ่ง ซึ่งยากแก่การเข้าใจของเรา ๆ ผู้มีวัฒนธรรมทั้งหลาย’ นี้เขาไม่อาจทนรับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้เลย และด้วยเหตุนี้

จึงทำการต่อต้านอย่างถึงที่สุด จนจำปุนถูกผลักไสให้ต้องไปพบจุดจบอย่างน่าอนาถ...” (หน้าบทนำ [25]-[26])

สุวิทย์ ว่องวีระ จบบทนำของ **จำปุนรวมเรื่องเอก** ด้วยการกล่าวว่า “ศรีบูรพา” ราชันย์แห่งวรรณกรรมไทยสมัยใหม่ กล่าวไว้ถูกต้องทีเดียวว่า “ถึงแม้สังขารจะได้แตกสลายไปแล้ว แต่วิญญาณนักประพันธ์ของเทพมหาเปารยะ ก็ยังเต็มไปด้วยความเปล่งปลั่งตัวหนังสือที่เธอได้ประพันธ์ทิ้งไว้เบื้องหลังยังเต็มไปด้วยชีวิต และยังท้าทายความตายไปอีกช้านาน”

เพราะตราบนานเท่าทุกวันนี้ “จำปุน” ก็ยังคงส่ง “กลิ่นหอม ผาดโผน ร้อนแรง และเด็ดขาด กลบกลิ่นหอมของดอกไม้ใด ๆ ทั้งสิ้น” และเป็นสง่าประดับป่าอักษรสมคำของมัน เมื่อสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยประกาศเกียรติคุณให้เทพ มหาเปารยะเป็นนักเขียนดีเด่นในรอบร้อยปีเรื่องสั้นไทย

กาลเวลาได้ทำหน้าที่ของมันอย่างเที่ยงธรรมแล้ว ! (หน้าบทนำ [26])